

EKOLOGIYA VA ATROF – MUHIT MUHOFAZASIDA DINLARNING O'RNI

Arolova Zarina Lochin qizi

*SHDPI Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq
ta'limi yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun atrof-muhit muhofazasi ta'minlash muhim hisoblanadi. Tabiat va inson o'rtasidagi bog'liqliklar va munosabatda xavfsizlik choralari ta'minlash zarur ekanligi ta'kidlanadi. Atrof-muhit muhofazasini saqlash, yo'qlib borayotgan hayvonot va o'simlik olamini qo'riqlash, ularni asrash uchun zarur chora-tadbirlarni ko'rish dolzarb masalalardan biri ekanligi ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *ekologiya, atrof-muhit, flora va fauna, tabiat, tabiiy resurslar.*

Kirish. Atrof-muhitni muhofaza qilishning ilmiy asoslari ekologiya o'rganadi. Fan-texnika taraqqiyotining tabiiy muhitga biosferaga turli ta'sirini o'rganish hozirgi zamonning eng muhim muammolaridan biridir. Bunday tadqiqotlarning yakuniy maqsadi hozirgi va kelajak avlodlar farovonligi uchun atrof-muhitni muhofaza qilish va yaxshilashdir. Ekologik lug'atga ko'ra, yerni muhofaza qilish - "yerlarning holatini yomonlashtiradigan jarayonlarning oldini olish va bartaraf etishga qaratilgan tashkiliy, iqtisodiy, agrotexnika, texnik, meliorativ, iqtisodiy va huquqiy chora-tadbirlar majmui. yerlardan foydalanish". Yerni muhofaza qilish tuproqni muhofaza qilish bilan chambarchas bog'liq. Yomg'ir qurtining yangi kenja turi *Lumbricus rubellus* zaharli sanoat chiqindilari (shu jumladan qo'rg'oshin, mishyak, rux va mis) bilan ifloslangan tuproqlarni qayta tiklash uchun ishlatilishi mumkin. Har bir kichik tur xavfli birikmalarni zararsizlantiradigan o'z oqsil kompleksiga ega, ya'ni u ma'lum bir elementni o'zlashtiradi va uni o'simliklar tomonidan so'rilishi uchun mos shaklda tuproqqa qaytaradi. Shunday qilib, ikki bosqichli tuproqni tiklash mumkin. Konsentrlangan aniq so'qmoqlar, yong'inlar, kasalliklar, atrof-muhitning ifloslanishi va naslchilikda juda keng qo'llaniladigan individual seleksiya, yog'ochli o'simliklar populyatsiyalaridagi individlarning samarali sonining kamayishiga olib keladi va o'rmonlarning genetik xilma-xilligining doimiy pasayishi bilan birga paydo bo'ladi. Bu xavfli, chunki son jihatdan cheklangan guruhdan paydo bo'lgan o'rmonning yangi avlodlari genetik jihatdan kamroq xilma-xil bo'ladi, ya'ni ularning mahsuldorligi va noqulay sharoitlarga chidamliligi pasayadi.

Har bir o'ziga xos turga nisbatan bu muammoni faqat uning populyatsiya - xorologik tuzilishi yetarlicha yaxshi o'rganilgan taqdirdagina bartaraf etish mumkin. Aholini ekspluatatsiya qilish va keyinchalik qayta tiklash ushbu populyatsiyaning tabiiy

ko'payishi printsipini maksimal darajada saqlab qolish asosida amalga oshirilishi kerak. Misol uchun, tayga zonasidagi shotland qarag'aylari uchun, yetuk daraxtlarning soyabonlari ostida ko'plab o'simliklar mavjud bo'lib, o'rmonlarni tiklash tabiiy ravishda amalga oshirilishi kerak. Bu yerda usulning mohiyati o'simliklarni maksimal darajada saqlab qolish uchun kesish maydonlarini rivojlantirish uchun optimal sxemalarni tanlashdir. Qarag'ay kambag'al daraxt turlari bilan almashtirilmagan, lekin kam o'sadigan o'rmon turlarida qarag'ayning yangilanishi ham tabiiy bo'lishi kerak va asta-sekin kesish bunga yordam beradigan chora-tadbirlar bilan birga bo'lishi zarur. Ekish yo'li bilan tozalashni tiklash faqat qarag'ay boshqa iqtisodiy jihatdan past qiymatli turlar bilan almashtirilgan o'rmon turlarida mumkin. Bu yerda qoidaga rioya qilish muhimdir: urug'lar qayerda yig'ilgan bo'lsa, shu joyga ekish kerak. Ekologik faollik (ekologik, ekologizm) - atrof-muhitni muhofaza qilish choralarini kuchaytirishga qaratilgan ijtimoiy harakat. Faollar atrof-muhitning ifloslanishiga qarshi norozilik namoyishlarini uyushtiradilar va ba'zan (Gripis misolida bo'lgani kabi) ekologik xavfli iqtisodiy faoliyatni faol ravishda sabotaj qiladilar. Eng radikal ekolog tashkilotlar (masalan, Yerni ozod qilish fronti) o'z faoliyatida ekoterrorizm usullariga ruxsat beradi. Zamonaviy Chan ustasi Xsing Yunning so'zlariga ko'ra, Shakyamuni Budda, buddizmni o'zida mujassam etgan ekologik harakat asoschisi bo'lgan. Budda hamma narsa bir-biriga bog'liq va alohida holda mavjud bo'lolmaydi, deb ta'kidladi. Shunday qilib, atrof-muhitga zarar yetkazish orqali inson o'ziga zarar yetkazadi. Qarama-qarshi yo'nalishda ham xuddi shunday. Misol uchun, buddist ta'limotiga ko'ra, yolg'on gapirish atrof-muhitning ifloslanishi va hidining kuchayishiga olib keladi.

O'qitishda atrof-muhitni muhofaza qilishga doimo katta e'tibor berilgan. Budda o'z izdoshlariga hayvonlarni va ayrim turdagi daraxtlarni halokatdan himoya qilishlari kerakligini ta'kidladi. Buddistlar ko'pincha daraxtlar ekib, daryolarni chuqurlashtirdilar. Shuningdek, ular odamlarni vegetarian bo'lishga, tabiiy resurslardan tejamkorlik bilan foydalanishga va tabiatni sevishga undadilar. Pravoslav avliyo, Rohib Amphilochius (Makris), zamondoshlariga ko'ra, tabiatni, ayniqsa daraxtlarni juda yaxshi ko'rar edi. Pravoslav avliyolarning yovvoyi hayvonlar bilan do'stligi ko'pincha avliyolarning hayotida ham, ular haqidagi yarim afsonaviy hikoyalarda ham tilga olinadi. Rus pravoslav cherkovi delegatsiyasi WCC VI assambleyasida 1983-yil inson huquqlari ro'yxatiga "atrof-muhitni muhofaza qilish huquqi" ni kiritish taklifini kiritdi. "Rus pravoslav cherkovining dolzarb ekologik muammolar bo'yicha pozitsiyasi" hujjatida, xususan: Tabiatning ifloslanishi va vayron bo'lishi inson gunohining bevosita natijasi, uning ko'rinadigan timsolidir. Tabiatga gunohkor munosabatning turli ko'rinishlari daromad olishni asosiy maqsad qilib qo'ygan zamonaviy "iste'molchilar jamiyati" ga xosdir.

Rus pravoslav cherkovining Muqaddas Sinodi 2015-yil 13-iyulda Sankt-Peterburgda bo'lib o'tgan yig'ilishda Xudoning yaratilishi uchun maxsus ibodat kunini belgiladi. Sentyabr oyining birinchi yakshanbasida Sinod arxpastlar va ruhoniylarga Xudo yaratgan narsalarga g'amxo'rlik qilish uchun va'z berishga qaror qildi. Shunday qilib, Muqaddas Sinod atrof-muhit sohasidagi ruhoniylar va dindorlarning faolligini rag'batlantirishga intiladi. 2015-yildan beri Moskva ekologiya xavfsizlikni ta'minlash veb sayti faoliyat ko'rsatmoqda. Islom dinida atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha ma'lum ko'rsatmalar berilganini Qur'oni karim oyatlarini o'rganish asnosida bilib olish mumkin. Avvalo, shuni ta'kidlab o'tish lozimki, islom inson, borliq va ularni Yaratgan bilan aloqadorligi to'g'risidagi ta'limotlarni mujassam etgan dindir. Shu bois islom dinida inson va tabiat o'rtasidagi aloqani mavjud bo'lishi Yaratganning qudrati haqida mushohada yuritib, Unga ibodat qilishga chorlovchi, borliq go'zalliklaridan bahra olib, uning komponentlarini asrab-avaylashni ko'zda tutuvchi ma'naviy mas'uliyat hissini uyg'otadigan o'ziga xos rishta hisoblanadi. Islom ta'limotiga binoan, inson bu borliqni ajralmas bir bo'lagi bo'lib, boshqa mavjudotlar orasida alohida mavqe'ga ega hisoblanadi. Tabiat esa inson manfaatlariga xizmat qiladigan o'ziga xos ta'minot manbai sifatida ko'riladi. Inson va tabiatga nisbatan bu tarzidagi munosabatdan kelib chiqib, borliqdagi biror mavjudotga yetadigan xavf-xatar odamzotning farovon va salomat holatda hayot kechirishiga mone'lik qiladigan omil deb baholanadi. Shuning uchun islom dinining muqaddas kitobi Qur'oni karim oyatlaridan birida yer yuzidagi yuruvchi va uchuvchi jonzorlar inson kabi xalq (ummat) ekanligi ("An'om":38), boshqasida esa o'zi singari xalq – nabotot va hayvonot olamini halok qilish "buzg'unchilik" ("Baqara":205) deb ta'riflanadi. Muhammad sollallohu alayhi va sallam hadislarida har bir inson yer yuzida tinchlik va omonlik bo'lishi uchun mas'ulligi hamda ushbu javobgarlik xususida Yaratganning oldida savolga tutilishi haqida ta'kidlanadiva harakatlar to'g'risidagi yangiliklarni muntazam ravishda nashr etadiladi. Shu o'rinda, islom dinidagi Yer yuzini obod qilish va atrof-muhitni muhofaza etish borasidagi ko'rsatmalar xalqimiz orasida qadriyat darajasiga ko'tarilganligini ko'rish mumkin. Ya'ni, jamiyat va insoniyatga tekkan manfaati, odamzot hayotida tutgan roli bilan muhim ahamiyat kasb etib, e'zozlanadigan qadriyatlardan biri – hashardir. Shubhasiz, hashar xalqimizning yillar davomida saqlanib kelayotgan o'ziga xos odatlaridan biri bo'lib, u atrof-muhitni, mahallalarni obod qilish barobarida kishilar o'rtasida o'zaro hamjihatlik tuyg'ularini ham mustahkamlaydi. Uning zamirida obodlik, hamjihatlik, mehr-oqibat, xayr-sahovat, bunyodkorlik mujassam sanaladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va atrof – muhitni muhofaza qilish, nafaqat hozirgi zamonda balki, dinlarda ham o'z aksini topgan. Dinlar har xil

bo'lishidan qat'i nazar, ular bir maqsadga yo'naltiriladi va tabiiy muhitni himoya qilishda ham ezgulik va poklik yo'lidani yurishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi "O'zbekiston" 2023y.
2. Shavkat Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi "O'zbekiston " Toshkent" 2022y.
3. S.Buriyev, D.Maxkamova, V.Sherimbetov – "Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi " Toshkent 2022y.
4. O'zbekiston Respublikasining Qonuni 1992y.
5. Azamova S. A. PROBLEMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 743-749.
6. Azamova S. EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.
7. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.